

Społeczności energetyczne z pakietu dyrektyw „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków”

Tomasz Długosz

Doktor habilitowany nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Publicznego Prawa Gospodarczego i Polityki Gospodarczej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, radca prawny.

✉ t.dlugosz@uj.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-3174-1568>

Energy Communities in the Directives of the Clean Energy for All Europeans Package

The paper concerns citizens energy communities (CECs) and renewable energy communities (RECs) within EU. It presents the regulator's goals and the ideas that stand behind energy communities. It also discusses an energy community model which merges form EU directives and gives assumptions regarding regulatory frameworks that Member States have to put in place. It pays attention to the principle of providing a level playing field for energy communities. The author shows the challenges facing by Polish regulations and wonders whether it will be necessary to change the Polish energy model completely, because it is focused on profit-making undertakings.

Słowa kluczowe: prawo energetyczne, regulacja energetyczna, społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej, obywatelskie społeczności energetyczne

Key words: energy law, energy regulation, renewable energy community, citizen energy community

[https://doi.org/10.32082/fp.1\(69\).2022.751](https://doi.org/10.32082/fp.1(69).2022.751)

1. Wprowadzenie

W dyrektywach unijnych zaliczanych do pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” (ang. *Clean Energy for All Europeans*) znajdują się przepisy o społecznościach energetycznych. W dyrektywie 2019/944 z dnia 5.06.2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (dalej: dyr.

2019/944)¹ znajdujemy regulację dotyczącą „obywatelskich społeczności energetycznych” (ang. *citizen*

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Dz.U.UE.L. 2019, nr 158, str. 125).

energy communities, dalej: CEC), zaś w dyrektywie 2018/2001 z dnia 11.12.2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (dalej: dyr. 2018/2001)² reguluje się „społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej” (ang. *renewable energy communities*, dalej: REC). Polityka „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” została zainaugurowana przez w 2016 r., gdy Komisja Europejska zaprezentowała pakiet propozycji legislacyjnych, służących zastąpieniu tzw. trzeciego pakietu energetycznego z 2009 r. i dokonaniu transformacji energetycznej związanej z przejściem na czystą energię³. Z czasem polityka ta przybrała kształt potężnego pakietu dyrektyw i rozporządzeń, w którym znajduje się też regulacja na temat społeczności energetycznych⁴.

Zmiany, które dokonują się w energetyce sieciowej, wynikają ze zmian technologicznych, rozwoju technik

energetycznych i informatycznych, digitalizacji procesów energetycznych. Daje to możliwości poszukiwania nowych metod zaopatrzenia sieciowego w energię i paliwa, wykorzystania rozproszonych źródeł energii o nieregularnej pracy, wprowadzenia takiego modelu sieciowego zaopatrzenia w energię i paliwa, w którym większą rolę niż dotychczas ogrywają odbiorcy energii i paliw. Od lat 90. XX w. obserwujemy cyfrową transformację: „wiązaną” komputerów w sieci, przechodzenie na techniki cyfrowe w procesach przetwarzania danych i łączenie ze sobą procesów cyfrowych za pomocą nowoczesnych sposobów przesyłania danych. Procesy te obejmują całą gospodarkę, ale w energetyce sieciowej dają szczególnie spektakularne efekty i niosą ze sobą dalsze oczekiwania. Za tymi zmianami podążają zmiany w prawie, np. już w tzw. trzecim pakiecie energetycznym z 2009 r. mówiło się o inteligentnych systemach pomiarowych i inteligentnych sieciach. Kolejną odsłoną tego rozwoju technicznego i technologicznego jest polityka transformacji energetycznej, którą zainaugurowano w 2016 r. i którą wciąż rozwija się w UE w łączności z polityką klimatyczną w ramach strategii Europejskiego Zielonego Ładu⁵.

Regulacja dotycząca CEC i REC jest skomplikowana i wywołuje rozliczne pytania. Przede wszystkim pojawia się pytanie o rolę społeczności energetycznych w polityce UE. Czy społeczności energetyczne są tylko jednym z wielu środków tej transformacji energetycznej, czy też może ważnym jej elementem, a może środkiem dokonywania trwalszych zmian w gospodarce w związku z nową strategią wzrostu? Kolejnym zagadnieniem jest metoda regulacji społeczności i wymagania, jakie stawia się przed państwami członkowskimi UE. Z drugiej strony problemem są możliwości, jakimi dysponują państwa członkowskie, ponieważ regulacja społeczności energetycznych wiąże się z pewnym ryzykiem. Mają rację ci, którzy dostrzegają, że niewłaściwa regulacja może zabloko-

2 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz.U.UE.L. 2018, nr 328, str. 82 z późn. zm.).

3 Komunikat Komisji z 30.11.2016 r. Czysta energia dla wszystkich Europejczyków, COM(2016)860 wersja końcowa.

4 Na pakiet „Czysta Energia dla wszystkich Europejczyków” składa się bardzo wiele aktów, do podstawowych należą: rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Dz.U.UE.L. 2018, nr 328, str. 1 z późn. zm.); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (Dz.U.UE.L. 2019, nr 158, str. 125); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/943 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.U.UE.L. 2019, nr 158, str. 54); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz.U.UE.L. 2018, nr 328, str. 82 z późn. zm.).

5 Formalnie zrealizowanie celów polityki „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” ogłoszono w maju 2019 r. Wkrótce potem jednak Komisja ogłosiła nową strategię wzrostu „Europejski Zielony Ład”, której elementem jest zapewnienie czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii – Komunikat Komisji z 11.12.2019 r. Europejski Zielony Ład, COM (2019)640 wersja ostateczna, pkt 2.1.2.

wać rozwój inicjatyw obywatelskich⁶. Poza tym dyrektywy wymagają sprostania rozlicznym problemom natury technicznej, prawnej i ekonomicznej, a niewłaściwa regulacja zaburzyć może funkcjonowanie całych sektorów energetyki; wystarczy wspomnieć

Istotnie, CEC i REC służą realizacji nie tylko celów gospodarczych, ale też socjalnych. Nie są to organizacje służące rozwiązaniu jedynie problemów „okresu przejściowego” w transformacji, ale służą wdrożeniu nowych technologii, mogą zapewnić ich finansowanie,

Nowe prawo o społecznościach energetycznych to środek ukierunkowania transformacji energetycznej na tzw. energetykę obywatelską czy nawet wdrożenia nowego modelu gospodarowania o doniosłości wykraczają poza sprawy zaopatrzenia energetycznego.

o nie do końca przemyślanym wsparciu energetyki prosumenckiej w Polsce przy pomocy tzw. opustów, z którego wynik poważny problem strat finansowych sprzedawców energii elektrycznej, w związku z czym mówi się o odejściu od tego systemu. Wydaje się, że ostatecznie można dojść do wniosku, że nowe prawo o społecznościach energetycznych jest czymś więcej niż tylko środkiem przydania uczestnikom rynków energetycznych dodatkowych możliwości, ale środkiem ukierunkowania transformacji energetycznej na tzw. energetykę obywatelską, a może nawet wdrożenia nowego modelu gospodarowania o doniosłości wykraczającej poza sprawy zaopatrzenia energetycznego. Znajdujemy w literaturze wypowiedzi, które wiążą ze społecznościami energetycznymi rozliczne oczekiwania, np. iż są to: „innovacyjne struktury socjalne, które znajdują zbiorowe rozwiązania problemów pojawiających się w okresie przejściowym albo które umożliwiają sprawdzenie niskoemisyjnych technologii energetycznych w warunkach lokalnych”⁷.

służą aktywizacji odbiorców końcowych i przyjęciu nowego podejścia do kwestii zaopatrzenia energetycznego, wyrażając idee energetyki obywatelskiej i demokracji energetycznej. Zarazem mogą być wyrazem ogólniejszym trendów w gospodarce, które wyraża się, mówiąc o ekonomii współdzielenia czy przedsiębiorczości (ekonomii) społecznej.

Prawodawca unijny narzuca pewien model społeczności energetycznej w Europie, ale sposoby regulacji CEC i REC w poszczególnych państwach mogą istotnie różnić się od siebie. Na państwach członkowskich spoczywa ciężar regulacji tych organizacji i dysponują one szeroką swobodą regulacyjną, ale muszą sprostać pewnemu modelowi tych organizacji, wymaganiom związanym z celem powołania tych organizacji i ich integracją rynkową. Trudno będzie państwom członkowskich UE sprostać wymaganiom, jakie przed nimi stawia prawo unijne. Wbrew niekiedy wyrażanym oczekiwaniom krajowe przepisy dotyczące społeczności energetycznych nie będą proste czy nieskomplikowane⁸. Trzeba podzielić pogląd, że

6 M. Sokolowski, *Renewable and Citizen Energy communities in the European Union: How (Not) to Regulate Community Energy in National Laws and Policies*, „Journal of Energy and Natural Resources Law” 2020, nr 38(3), s. 289–290.

7 Tak A. Wierling, V.J. Schwanitz, J. Pe. Zeiss, C. Bout, C. Can-delise, W. Gilcrease, J.S. Gregg z powołaniem się na innych

autorów – A. Wierling i in., *Statistical Evidence on the Role of Energy Cooperatives for the Energy Transition in European Countries*, „Sustainability” 2018, 10(9), s. 2.

8 Takie oczekiwanie wyraża E. Mataczyńska, skądinąd słusznie uważając, że zbytne komplikowanie rynku przez defi-

polityki krajowe – szczególnie w zakresie eliminacji barier regulacyjnych, podatków, zarządzania siecią i rozwoju oraz systemów wsparcia odnawialnych źródeł energii – odgrywać będą kluczową rolę w rozwoju projektów społeczności energetycznych⁹. Z drugiej strony prawo unijne zmierza do tego, by właściwe ramy regulacyjne były rozwijane w czasie niejako metodą prób i błędów przez państwa członkowskie we współpracy z instytucjami UE. Można też spodziewać się, że samo prawo unijne będzie rozwijane pod kątem doprecyzowania modelu funkcjonowania społeczności energetycznych, wykonywania przez społeczności energetyczne funkcji socjalnych, a także integracji rynkowej społeczności energetycznych i zapewniania im równych warunków działania. W przypadku Polski wyzwaniem może być stworzenie właściwych ram regulacyjnych dla społeczności energetycznych w sytuacji, gdy prawna regulacja sektora energetycznego opiera się na pojęciu przedsiębiorstwa energetycznego, czyli jest adresowana głównie do podmiotów wykonujących zarobkową działalność gospodarczą. Sam model zarządzania społecznościami CEC i REC zakłada daleko idący nadzór organów państwa. Prawdopodobnie sektorowe organy regulacyjne, w polskim przypadku Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, będą musiały zyskać nowe kompetencje dla sprawowania tegoż nadzoru.

2. Idea społeczności energetycznej

W UE realizuje się proces przechodzenia na „czystą energię” (ang. Clean Energy Transition). Jest to proces długotrwały, który ma zostać zrealizowany w perspektywie roku 2050 z osiągnięciem w Europie stanu tzw. zeroemisyjnej gospodarki. Energetyka odgrywa dużą rolę w tym procesie. Wskazuje się bowiem, że zużywanie energii i paliw stanowi największe źródło emisji gazów cieplarnianych powodowanych przez

człowieka. Realizowane zmiany polegają na przejściu na odnawialne źródła energii, tj. na zasoby niekopalne, zwiększeniu efektywności energetycznej i na wprowadzeniu środków aktywizacji odbiorców paliw i energii w sieciach energetycznych. Transformacja energetyczna skorelowana jest z rozleglejszymi zmianami realizowanymi w ramach strategii „Europejski Zielony Ład”. Jest to strategia wzrostu, której celem jest przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce¹⁰. W nawiązaniu do ogólnosięwiatowego planu przeciwdziałania globalnemu ociepleniu planuje się, że państwa UE wycofają się z wykorzystania węgla w celach energetycznych i że zostanie stworzony taki system zbiorowego zaopatrzenia w energię i paliwa, który będzie oparty na wymianie informacji w czasie rzeczywistym, zdecentralizowanym wytwarzaniu energii bliżej odbiorców i we współpracy z odbiorcami. Nowej strategii wzrostu towarzyszy mechanizm tzw. sprawiedliwej transformacji, który ma się koncentrować na tych regionach czy sektorach, które najsilniej odczują skutki transformacji ze względu na swoją zależność od paliw kopalnych i wysoko emisyjnych procesów. W związku z tym mówi się o „sprawiedliwej społecznie transformacji”¹¹. Naturalnie u podstaw tych zmian leży rozwój techniki i technologii, lecz nowe podejście rozwija się pod wpływem ruchów ekologicznych i trendów społecznych, czego niektórzy zdają się nie doceniać, np. Jens Lowitzsch mówi, że atrakcyjność prosumpcji zależy od cen energii na rynkach detalicznych¹², choć badania empiryczne pokazują, że względy te zdają się schodzić na dalszy plan¹³. Z drugiej strony podnosi się niekiedy, że teraz nie ma już barier technologicznych, że dynamika rozwoju energetyki odnawialnej jest teraz kwestią

niowanie wielu różnorodnych form współpracy pomiędzy różnymi uczestnikami rynku, w tym odbiorcami nie jest rozwiązaniem efektywnym dla tych społeczności – E. Matczyńska, *Społeczności energetyczne – do regulacji unijnych do polskich* (w:) E. Matczyńska, A. Kucharska (red.), *Klasyfikacja energii. Regulacje, teoria i praktyka*, Rzeszów 2020, s. 48

9 M. Jasiak, *Energy Communities in the Clean Energy Package*, „European Energy Journal” 2018, 8(1), s. 39.

10 Komunikat Komisji: Europejski Zielony Ład, COM/2019/640 final, pkt. 1.

11 Tamże, pkt. 2.2.1.

12 Lowitzsch J., *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities, Consumer (Co-) Ownership and Energy Sharing in the Clean Energy Package*, „Renewable Energy Law and Policy Review” 2019(2), s. 16.

13 Soeiro S., Dias M. F., *Renewable Energy Community and The European Energy Market: Main Motivations*, „Energy Reports” 2020, nr 6, s. 138.

tylko odpowiedniej polityki¹⁴. Z tym też nie można się zgodzić, bo odbiorcy końcowi muszą być w stanie ponieść koszty korzystania z czystej energii i wymóg przeprowadzenia „sprawiedliwej społecznie transformacji” zmusza do objęcia ochroną najuboższych odbiorców, których dotknie problem tzw. ubóstwa energetycznego¹⁵.

wać możliwościami wytwarzania energii również dla cudzych potrzeb, mają świadczyć usługi związane z elastycznością popytu, tzw. odpowiedzialia odbioru – i w ten sposób wziąć „odpowiedzialność” za transformację energetyczną. W tych zmianach kluczowa rola przypada odnawialnym źródłom energii i tzw. inteligentnej infrastrukturze. W centrum transformacji

W centrum transformacji energetycznej znajdują się odbiorcy końcowi paliw i energii, a zależy ona przede wszystkim od rozwoju technologii inteligentnego opomiarowania, dających możliwość komunikowania się w czasie rzeczywistym, oraz od rozwoju systemów automatyki procesów w sieciach energetycznych, nazywanych technologiami sieci inteligentnych.

U podstaw nowej polityki publicznej w energetyce leży przede wszystkim idea aktywizacji konsumentów (odbiorców końcowych) energii, co dla podmiotów sektorów energetycznych oznacza większą konkurencyjność, dla obywateli lepsze poinformowanie, skuteczniejszą kontrolę wydatków na energię¹⁶. Odbiorcy końcowi mają w sposób bardziej świadomy zużywać energię i aktywnie uczestniczyć w procesach energetycznych w sposób indywidualny bądź zbiorowy. Do niedawna odbiorcy końcowi w zdecydowanej większości byli pasywni, zdani na profesjonalne podmioty branżowe, a teraz w warunkach „zielonej transformacji” mają być aktywni i dysponować większymi możliwościami wpływania na ceny energii. Odbiorcy końcowi mają stać się prosumentami, tzn. dyspono-

energetycznej znajdują się zatem odbiorcy końcowi paliw i energii, a zależy ona przede wszystkim od rozwoju technologii inteligentnego opomiarowania (ang. *smart metering*), dających możliwość komunikowania się w czasie rzeczywistym, oraz od rozwoju systemów automatyki procesów w sieciach energetycznych, nazywanych technologiami sieci inteligentnych (ang. *smart grid*). Konsekwentnie w centrum zmian w prawie znajduje się obecnie pojęcie „odbiorcy aktywnego”, który działając indywidualnie lub zbiorowo, może wykorzystywać energię z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, świadczyć różne usługi energetyczne, przy czym nie czyni tego w zakresie swojej podstawowej działalności gospodarczej ani zawodowej (zob. art. 2 pkt. 8 dyr. 2019/944). Na gruncie prawa odnawialnych źródeł energii wyjściowe jest pojęcie prosumenta, czyli takiego aktywnego odbiorcy końcowego, który wytwarza odnawialną energię elektryczną na własne potrzeby, magazynuje ją i sprzedaje (zob. art. 2 pkt. 14 dyr. 2018/2001). Dodać można, że omawiane zjawiska związane z odbiorcą energii można zarazem łączyć z ogólniejszymi zjawiskami

14 Szwed D., Maciejewska B., *Demokracja energetyczna*, Warszawa 2014, s. 6, <http://zielonyinstytut.pl/demokracja-energetyczna-wyd-ii/> (dostęp 26.04.2021).

15 Zob. Komunikat Komisji: Europejski Zielony Ład, pkt. 2.2.1.

16 Komunikat Komisji: Czysta energia dla wszystkich Europejczyków, pkt 4.

czy trendami, które są nowe w światowej gospodarce, a mianowicie tzn. z ekonomią współdzielenia (ang. *sharing economy*). Ekonomia współdzielenia to krótkoterminowe, bezpośrednie transakcje *peer-to-peer* (P2P) między osobami fizycznymi, bez pośredników, które stały się możliwe dzięki technologii cyfrowej i rozwojowi społeczności internetowych. Ten nowy trend wpływa też na modele biznesowe, wystarczy wspomnieć o wykonywaniu usług przewozowych przez firmę Uber, chociaż są zdania, że biznesowe modele nie są „autentycznym” przejawem ekonomii współdzielenia¹⁷. Mówi się nawet o nowym paradygmacie w ekonomii, o systemie gospodarczym P2P¹⁸. W aktach pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” znajdujemy przejawy tego nowego podejścia; są przepisy dotyczące handlu partnerskiego (*peer-to-peer*) (art. 2 pkt 18 dyr. 2018/2001), wspólnej konsumpcji energii (ang. *collective self-consumption*) (zob. art. 21 ust. 4 dyr. 2018/2001), wzajemnego dzielenia się energią (art. 21 ust. 4 dyr. 2018/2001)¹⁹. Przejawem rozwijania inicjatyw poza „biznesowym” modelem zaopatrzenia energetycznego są też przepisy o społecznościach energetycznych. Z funkcjonowaniem nieprofesjonalnych podmiotów na rynkach energii i paliw wiąże się jednak ogrom problemów technicznych, organizacyjnych i prawnych, np. związanych z rozliczaniem się ze sprzedawcami, uczestnictwem w bilansowaniu systemów energetycznych, bezpośrednią sprzedażą energii z wykorzystaniem technologii rozproszonego

rejstru (tzw. handlu *peer-to-peer*) funkcjonowaniem tzw. mikrosieci.

Wspólne inicjatywy grup odbiorców końcowych, do których zaliczyć trzeba społeczności energetyczne, mogą służyć rozmaitym celom: umożliwianiu dzielenia się energią lub korzyściami wynikającymi ze wspólnego wytwarzania energii czy paliw, wspólnej realizacji projektów budowy lub reorganizacji urządzeń energetycznych, wspólnemu bilansowaniu handlowemu, wspólnemu świadczeniu usług dla utrzymania i bilansowania systemów energetycznych. W takich wspólnych inicjatywach odbiorców mogą też uczestniczyć władze lokalne i przedsiębiorstwa energetyczne, np. pojawiła się w literaturze koncepcja „inteligentnych miast”, która może polegać na koordynowaniu rozbudowy infrastruktury oraz sposobu zaspokajania potrzeb energetycznych przez poszczególne grupy odbiorców w mieście²⁰. Jest też idea projektów realizowanych w modelu współwłasności obywatelskiej czy też idea obowiązkowego udziału społeczności lokalnych w dużych projektach z zakresu energii odnawialnej²¹. Oczywiście, dla rozwoju inicjatyw obywatelskich w ogólności postawa energetyki zawodowej ma znaczenie kluczowe, np. postawa operatorów sieciowych systemów energetycznych i korzystanie przez nich z usług elastyczności oferowanych dla bilansowania systemów oferowanych przez niewielkich odbiorców końcowych²². Możliwe, że w dalszej perspektywie możliwa stanie się aktywizacja nawet najmniejszych odbiorców bez potrzeby agregacji czy potrzeby ich wspólnego działania, tu pojawia się kwestia zdecen-

17 Wielu jednak zalicza model Ubera do ekonomii współdzielenia – tak np. Sahabuddin Z.A., Agustina A. H., *Understanding sharing Economy: Potential and Threat in Digital Era*, „American Journal of Humanities Social Sciences Research” 2019, nr 3 (09), s. 146

18 M. Stępnicka, *Rozwój przedsiębiorstw w gospodarce P2P – scenariusz oparty na współpracy i kooperacji* (w:) „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 343, s. 115.

19 Podnosi się, że w tym pakiecie po raz pierwszy koncepcja wspólnej konsumpcji została rozpoznana na gruncie prawa UE – tak Report CEER: *Regulatory Aspects of Self-Consumption and Energy Communities*, Ref: C18-CRM9_DS7-05-03 (2019), s. 11 – dostępny na stronie: <https://www.ceer.eu/documents/104400/-/-/8ee38e61-a802-bd6f-db27-4fb61aa6eb6a> (dostęp: 26.04.2021).

20 Zob. J. Rączka nt. koncepcji inteligentnych miast – J. Rączka, *Inteligentna energia kluczem do bezpieczeństwa energetycznego w: W kierunku nowoczesnej polityki energetycznej*. Energia elektryczna, M. Swora (red.), Warszawa 2011, s. 53.

21 Szerzej J. Roberts, F. Bodman, R. Rybski, *Energetyka obywatelska: modelowe rozwiązania prawne promujące obywatelską własność odnawialnych źródeł energii*, Warszawa 2015, s. 109 – publikacja dostępna na stronie <https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2015-06-01-energetyka-obywatelska-ce-pl.pdf> (dostęp 2.02.2022).

22 E. Mataczyńska, *Analiza IPE nr 2/2018 z 14.05.2018 r. pt. Odbiorca aktywny z perspektywy Pakietu Czysta Energia*, s. 4, <https://www.institutpe.pl/inne/pelna-i-bezplatna-wersja-analizy-nr-22018-odbiorca-aktywny-z-perspektywy-pakietu-czysta-energia/> (dostęp 24.03.2021).

tralizowanego handlu energią opartego na technologii rozproszonego rejestru, którą podjęto np. w 21 ust. 2 lit. a dyr. 2018/2001, mówiąc o handlu partnerskim (*peer-to-peer*), ale obecnie dużą wagę mają wspólne inicjatywy grup odbiorców końcowych. W dyrektywach 2019/944 i 2018/2001 wyróżnia się różnego rodzaju wspólne inicjatywy, a więc jest mowa o działających zbiorowo odbiorcach aktywnych oraz prosumentach, lecz przy pomocy przepisów o CEC i REC wyróżnia się pewien model współpracy obywateli dla jego wsparcia. Mogą być innego rodzaju inicjatywy obywatelskie (zob. motyw 43 dyr. 2019/944), ale z pewnych względów wsparcie władzy publicznej zostaje ukierunkowana na CEC i REC. Chodzi mianowicie o rozwój energetyki obywatelskiej zorientowanej na realizację celów środowiskowych, gospodarczych lub społecznych, w tym na zapewnienie członkom lub udziałowcom przystępnej cenowo „czystej” energii, którą przeciwstawia się tradycyjnym przedsiębiorstwom energetycznym, których priorytetem jest osiągnięcie zysku (motyw 43 dyr. 2019/944). Chodzi też o zapewnienie odbiorcom końcowym dodatkowych możliwości. Czyni się założenie, że członkowie lub udziałowcy społeczności energetycznej nie tracą swoich indywidualnych praw (zob. art. 22 ust. 1 dyr. 2018/2001, art. 16 ust. 1 lit. c dyr. 2019/944), a zarazem, że społeczności energetyczne są ogólnie dostępne. W motywie 43 dyr. 2019/944 czytamy: „energetyka obywatelska umożliwia także uczestniczenie w rynkach energii elektrycznej pewnym grupom odbiorców będących gospodarstwami domowymi, które w przeciwnym razie nie mogłyby skorzystać z takiej możliwości”.

W przypadku CEC i REC upodmiotowienie odbiorców końcowych jest też widoczne w wymiarze uczestnictwa w lokalnej polityce publicznej. Model tych organizacji zakłada współpracę z lokalnymi władzami²³. W przypadku REC wyraża się to w tym, że udziałowcy lub członkowie REC muszą znajdować się w niewielkiej odległości od projektów realizowanych w ramach danej społeczności (zob. art. 2 pkt 16 lit. a i b dyr. 2018/2001). W przypadku CEC uwypu-

kla się ten lokalny wymiar w mniejszym stopniu, ale również one mają być „kategorią współpracy obywateli lub podmiotów lokalnych” (motyw 44 dyr. 2019/944) i są zaprojektowane, aby przynosić korzyści swoim członków lub udziałowcom, lub obszarom lokalnym (art. 2 pkt 11 lit. b dyr. 2019/944). W tym kontekście również funkcjonują pojęcia energetyki obywatelskiej oraz demokracji energetycznej. W sensie ogólnym demokracja energetyczna jest ideą wzięcia odpowiedzialności przez obywateli za sprawy zaopatrzenia energetycznego i rozwiązywania związanych z tym problemów społecznych. W wymiarze praktycznym oznacza to: doniosłą rolę prosumpcji, wspólne inicjatywy obywatelskie oraz kontrolę wykonywania różnych funkcji w energetyce przez obywateli we współpracy z władzami lokalnymi²⁴. Z kolei energetykę obywatelską również wiąże się z rozwijaniem form własności społecznej, samowystarczalnością energetyczną lokalnych wspólnot²⁵, a niekiedy z odrzuceniem działalności energetycznej nastawionej na zysk. Jak wyjaśniają Anna Dyląg, Andrzej Kassenberg i Wojciech Szymalski, radykalne poglądy na demokrację energetyczną prezentują organizacje ekologiczne, których zdaniem energia powinna być traktowana nie jako towar, ale jako dobro wspólne, do którego dostęp powinien mieć każdy²⁶. CEC i REC zaprojektowano jako organizacje, które mogą przynosić rozmaite korzyści społeczne i środowiskowe, np. przyczyniając się do zwiększenia efektywności energetycznej w gospodarstwach domowych, pomagając w zwalczaniu ubóstwa energetycznego (zob. motyw 43 2019/944). Tego rodzaju organizacje służą swoistej integracji celów gospodarczych ze społecznymi i środowiskowymi. Ogólniejsza

23 W odniesieniu do REC np. M. Sokołowski dostrzega nawet potrzebę budowy przez administrację publiczną własnych zdolności w zakresie uczestnictwa w REC – M. Sokołowski, *Renewable and Citizen Energy Communities...*, pkt 2

24 Szulecki K., *Conceptualizing Energy Democracy*, „Environmental Politics” 2018, nr 27/1, s. 24. M. Szyrski podnosi, że teraz odbiorcy energii teraz mają mieć zapewniony dostęp do energii, swobodę wyboru źródeł pochodzenia energii, swobodę w dysponowaniu energią wytworzoną we własnej instalacji i możliwość uniezależnienia się w pewnym zakresie od stanu dostaw zewnętrznych czy od pewnych zjawisk zewnętrznych – Szyrski M., *Energetyka Lokalna. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2019, s. 30–33.

25 D. Szwed, B. Maciejewska, *Demokracja...*, s. 4.

26 A. Dyląg, A. Kassenberg, W. Szymalski, *Energetyka obywatelska w Polsce – analiza stanu i rekomendacje do rozwoju*, Warszawa 2019, s. 22.

funkcja społeczności energetycznych przejawia się w ich powszechnej dostępności; ramy regulacyjne mają służyć „szerokiemu uczestnictwu” w nich. Ma to wyzwać udział obywateli w transformacji energetyki, zwiększać stopień akceptacji społecznej dla energii odnawialnej, a także zapewnić dostęp do dodatkowego kapitału prywatnego (zob. motywy 70 i 71 dyr. 2018/2001).

CEC i REC nie mogą poprzestawać na maksymalizowaniu zysku dla swoich członków czy udziałowców, ale mają przynosić pozafinansowe korzyści w wymiarze, który powinien wykraczać poza członków czy udziałowców danej społeczności. W pierwotnych wersjach definicji na etapie prac legislacyjnych mówiono o ich działalności, że jest zorientowaną bardziej na wartość niż na zysk. Nie oznacza to, że te organizacje nie mogą dążyć do zysku, że mogą działać w sposób nieracjonalny ekonomicznie; gdyby tak było, to nie byłyby to organizacje gospodarcze, a przecież mają realizować zadania z zakresu gospodarki energetycznej w warunkach dostępu do wszystkich rynków energii i paliw. Natomiast mają być to organizacje „nienastawione na zysk” (zob. motyw 44 dyr. 2019/944). W dokumencie dwóch wpływowych organizacji pozarządowych wyjaśniono, że zyski powinny być „reinwestowane” w działalność danej wspólnoty, np. odnawialne źródła energii projektów, lub wykorzystywane do realizacji celów ogólnego interesu, np. programów rozwoju, edukacji. Dopuszczono „zwrot z inwestycji” (ang. *return on investment*) dla członków danej społeczności, ale ma on mieć znaczenie drugorzędne²⁷. Dodano, że to może wykluczać udział odbiorców przemysłowych lub komercyjnych w społecznościach tylko dla potrzeb redukcji własnych kosztów energetycznych, gdyż taka redukcja przełoży się na ich zysk²⁸. Wydaje się, że w gruncie rzeczy oznacza to, że zysk wypracowany w tego typu organizacjach nie może być dzielony według udziału w kapitale, ale zgodnie z inną zasadą. Ewentualnie najpierw trzeba zrealizować założone cele środowiskowe, społeczne, związanych obszarami

lokalnymi lub inne, a dopiero potem dzielić zysk między członków czy udziałowców społeczności zgodnie z ich udziałem w kapitale. Taka charakterystyka społeczności energetycznych nasuwa na myśl spółdzielnie, chociaż z dyrektyw nie wynika, że muszą być one tak zorganizowane. Jeszcze inna idea koresponduje z taką charakterystyką społeczności energetycznych, a mianowicie idea przedsiębiorczości (ekonomii) społecznej (ang. *social business*). Komisja Europejska już w 2001 r. ogłosiła politykę na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu²⁹, a od pewnego czasu promuje ona przedsiębiorstwa społeczne³⁰. Przedsiębiorstwa społeczne mają być podmiotami, które działają na rynku, dostarczają towary i świadczą usługi „w sposób przedsiębiorczy, innowacyjnie wykorzystując zyski głównie na realizację celów społecznych”. Przedsiębiorstwa tego rodzaju mają być inaczej zarządzane poprzez zapewnienie uczestnictwa pracowników, konsumentów i innych zainteresowanych. Tego rodzaju podmioty mają się cechować wysokim poziomem „innowacyjności społecznej”. U podstaw funkcjonowania tego rodzaju podmiotów ma leżeć będący we wspólnym interesie cel socjalny lub społeczny, który ma być racją bytu działalności komercyjnej³¹. Cechy te odnajdujemy w konstrukcji CEC i REC. Gospodarka (przedsiębiorczość) społeczna jest jednoznacznie pozytywnie oceniana w UE jako wnosząca istotny wkład w „europejski model społeczny”. Ma stanowić siłę napędową wzrostu gospodarczego i innowacji społecznych, ochrony socjalnej i dawać efekt „zrównoważonego wzrostu gospodarczego” (ang. *sustainable development*)³². Potencjał gospodarki społecznej

29 Komunikat Komisji: *Zielona księga – promowanie europejskich ram odpowiedzialności biznesu*, (COM / 2001/0366 wersja ostateczna).

30 Komunikat Komisji: *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji* (KOM/2011/0682 wersja ostateczna), s. 2.

31 Tamże, s. 2.

32 Zob. Rezolucja PE z dnia 20.11. 2012 r. w sprawie Inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej – budowania ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji (2015/C 419/08), pkt. 1 i motywy lit. E. Szerzej nt. ekono-

27 Tak Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under the Clean Energy Package. Transposition Guidance*, 2020, s. 18, pkt 1.3.1 – dostępny na stronie: <https://www.managenergy.eu/node/980> (dostęp 26.04.2021).

28 Tamże.

dostrzega się zwłaszcza w tych obszarach, które szybko się rozwijają, a więc np. obszarze opieki zdrowotnej i społecznej (tzw. białym sektorze) i w obszarze związanym ze środowiskiem naturalnym (tzw. zielonym sektorze)³³. Z transformacją energetyczną wiązać się bardzo doniosłe skutki ogólnogospodarcze, społeczne, a nawet polityczne. Eliminowanie działalności opartej na paliwach kopalnych, tzw. dekarbonizacja procesów gospodarczych, mogą sprawić, że w niektórych regionach pojawi się bezrobocie, ubóstwo czy nawet wystąpi zapaść gospodarcza, dlatego na całym świecie, również w Europie, rozważa się problem tzw. sprawiedliwej transformacji (ang. *just transition*). Problem ten w gruncie rzeczy sprowadza się do tego, jak dokonać

liwej transformacji. Wydaje się, że jednym z takich środków mają też być społeczności energetyczne typu CEC bądź REC.

3. Model społeczności energetycznej w dyrektywach

CEC i REC konstrukcyjnie prezentują jeden model. Podobnie Joshua Roberts zwraca uwagę, iż oba rodzaje społeczności energetycznych przedstawiają szczególnie sposób „zorganizowania” własności zbiorowej wokół działalności związanych z energią za pośrednictwem osoby prawnej, którą cechują określone zasady własności i zarządzania, a także niekomercyjny cel³⁵. Różne są jednak zakresy zastosowania obu tych społeczności

Jak dokonać integracji polityki gospodarczej czy energetycznej z polityką społeczną, aby zapobiec, przeciwdziałać problemom społecznym związanym z przejściem do „czystej energii”?

integracji polityki gospodarczej czy energetycznej z polityką społeczną, aby zapobiec, przeciwdziałać problemom społecznym związanym z przejściem do „czystej energii”³⁴. Środki zaradcze są różne, np. ostatnio przyjęty w UE tzw. mechanizm sprawiedliwej

i różna jest ich funkcja. CEC dotyczą rynku energii elektrycznej i usług z tą energią związanych, niekoniecznie związanych z energią odnawialną. Celem regulacji jest zaś określenie pozycji CEC na wspólnym rynku energii elektrycznej. REC dotyczą inicjatyw związanych ogólnie z energią odnawialną (ang. *technology-specific focus*) i ich regulacja służy temu, aby promować energię odnawialną, bo to jest celem dyrektywy 2018/2001. Konsekwentnie podchodzi się rygorystycznie do członkostwa w REC, by korzyści związane z promocją REC nie zostały „przechwycone” przed podmioty komercyjne. Zgodnie z definicją REC zajmują się projektami dotyczącymi energii odnawial-

mii społecznej J. Blicharz, *Ekonomia społeczna jako forma aktywności społecznej* (w:) *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, J. Blicharz, L. Zaharko (red.), Wrocław 2017, s. 219, <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/84877#description> (dostęp 2.02.2022).

33 Rezolucja PE z 20.11.2012 r. w sprawie Inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej ..., pkt. 1 i motyw lit. E

34 Zob. Komunikat Komisji do PE, Rady, EKES i KR: Zjednoczeni w realizacji unii energetycznej... Idea sprawiedliwej transformacji w Europie nie jest nowa, bo już na samym początku integracji, w ramach Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali w latach 50. XX w. mierzono się z problemem przekwalifikowania zwalnianych pracowników sektora węglowego.

35 J. Roberts, *Power to the People? Implications of the Clean Energy Package for the Role of Community Ownership in Europe's Energy Transition*, „Review of European, Comparative and International Environmental Law” 2020, doi:10.1111/reel.12346, s. 236. Podobnie E. Mataczyńska, *Społeczności energetyczne – do regulacji unijnych...*, s. 39

nej, które wiążą się z wykonywaniem własności (art. 2 pkt. 16 lit. a dyr. 2018/2001). Pod tym względem zakres zastosowania CEC jest szerszy, bo aspekt wykonywania własności nie został wyróżniony, chociaż również one mogą realizować projekty związane z własnością. REC nie jest rodzajem CEC³⁶, bo ma inny zakres zastosowania. Nie ma jednak przeszkód, aby dana organizacja spełniła warunki kwalifikujące je do CEC i REC. Niezależnie jednak od tego można mówić o jednym modelu społeczności energetycznej w prawie unijnym. Nie ma też przeszkód, aby państwa członkowskie wprowadziły jeszcze inne rodzaje inicjatyw obywatelskiej. Wprost postanowiono, że nie wyklucza się istnienia „innych inicjatyw obywatelskich”, również opartych o sam węzeł obligacyjny (motyw. 44 dyr. 2019/944), jak to ma miejsce w przypadku klastrów energii w prawie polskim. Ze względu jednak na korzystne ramy regulacyjne można się spodziewać, że model CEC i REC stanie się popularny.

CEC ma być zgodnie z art. 2 pkt 11 dyrektywy 2019/944 osobą prawną, która: a) opiera się na dobrowolnym i otwartym uczestnictwie; b) jest skutecznie kontrolowana przez członków lub udziałowców będących osobami fizycznymi, organami samorządowymi, w tym gminami lub małymi przedsiębiorstwami; c) ma za główny cel zapewnienie nie tyle zysków finansowych, co raczej środowiskowych, gospodarczych lub społecznych korzyści dla swoich członków lub udziałowców lub obszarów lokalnych, na których prowadzi ona działalność; oraz d) może zajmować się wytwarzaniem, w tym ze źródeł odnawialnych, dystrybucją, dostawami, zużywaniem, agregacją lub magazynowaniem energii, świadczeniem usług w zakresie efektywności energetycznej lub ładowania pojazdów elektrycznych lub świadczeniem innych usług energetycznych swoim członkom lub udziałowcom. Tylko taka inicjatywa obywatelska, która ma kształt odrębnej osoby prawnej, może być CEC. Bliżej forma prawna CEC nie została dookreślona, więc państwa członkowskie mogą o niej dość swobodnie decydować. Mogą to być stowarzyszenia, spółdzielnie, spółki osobowe, organizacje nienastawione na zysk, ale również – co warto pod-

kreślić – małe lub średnie przedsiębiorstwa (motyw 44 dyr. 2019/944). Konstrukcyjnie CEC, podobnie resztą REC, najbardziej przypominają spółdzielnie³⁷. W tym kontekście zwraca uwagę kryterium „skutecznej kontroli” z art. 2 pkt. 11 lit. a dyr. 2019/944, które występuje również przypadku definicji REC. Trudno powiedzieć, jakie niesie skutki, ale zwraca uwagę, że kontrola została przypisana zbiorowości, członkom i udziałowcom CEC, więc zakłada wspólne podejmowanie decyzji, stąd też można mieć wątpliwości, czy nie powinny być stosowane takie formy organizacyjne, które stwarzają możliwości demokratycznego podejmowania decyzji. Poza tym w dyrektywie postanowiono, że CEC mają być „kategorią współpracy obywateli” (motyw 44 dyr. 2019/944). Nie wydaje się zarazem, aby w CEC nie mogli uczestniczyć odbiorcy przemysłowi, duże przedsiębiorstwa, energetyka przemysłowa, ale skuteczna kontrola ma być w rękach zbiorowości. W przypadku REC jest inaczej, bo – jak się zdaje – jest zamknięty katalog uprawnionych do uczestnictwa w REC (art. 2 pkt. 16 lit. b dyr. 2018/2001), przy czym kontrola również ma być w rękach zbiorowości. W gruncie rzeczy państwa mogą zastosować trzy podejścia. Mogą wprowadzić nową formę organizacyjną, z którą zwiążą status CEC. Mogą wskazać wymaganą formę czy formy organizacyjne obecne w swoim prawodawstwie, zastrzegając konieczność sprostania pewnym wymaganiom, np. taką formą może być spółdzielnia energetyczna z art. 2 pkt 33a Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (dalej: ustawa o.Ź.e.)³⁸. W końcu mogą nie wskazywać żadnej konkretnej formy, lecz poprzestać na ogólnych wymaganiach i pozwolić każdej organizacji, by stała się CEC (ang. *criteria based approach*). Wtedy

37 Zgodnie z definicją Międzynarodowego Związku Spółdzielczego (ang. International Cooperatives Alliances) „spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób łączących się dobrowolnie celem zaspokojenia wspólnych potrzeb ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych poprzez założenie wspólnego demokratycznie zarządzanego przedsiębiorstwa” – zob. International Cooperative Alliance, *Cooperative Identity, Values and Principles*, Bruksela 2021, s. 1, <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity> (dostęp: 15.03.2021 r.)

38 Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz.U. 2021, poz. 610 z późn. zm.).

36 Tak np. E. Mataczyńska, dla której REC stanowi podzbiór lub typ CEC – E. Mataczyńska., *Spółdzielnie energetyczne – do regulacji unijnych...*, s. 39.

wydana zostałaby regulacja na kształt Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³⁹, która określa przesłanki powstania organizacji pozarządowej. To ostatnie z wymienionych rozwiązanie, chociaż budzi pewne obawy, jest najlepsze, bo działając w energetyce już inicjatywy obywatelskie i zbyt wąskie ujęcie może pozostawiać je poza ramami korzystnej regulacji⁴⁰. Ograniczenia w kierowaniu się zyskiem predestynują do roli CEC spółdzielnie, stowarzyszenia, lecz można wyobrazić sobie sytuację, że spółki handlowe po spełnieniu pewnych warunków staną się CEC. Z definicji CEC wynika, że mają być uprawnione do różnych działalności energetycznych, w tym również do świadczenia różnych usług energetycznych, przy czym nie wydaje się, aby te działania mogły być realizowane tylko na rzecz członków lub udziałowców, skoro CEC mają mieć dostęp do wszystkich rynków energii elektrycznej (art. 16 ust. 3 lit. a dyr. 2019/944). Działanie na rzecz członków lub udziałowców wyznacza jednak zasadniczy cel tych organizacji i wydaje się, że CEC powinny zajmować się przynajmniej jedną z tych działalności, o których mowa w art. 2 pkt. 11 lit. c dyr. 2019/944. Natomiast problematyczne jest, w jakim stopniu te organizacje mogą zajmować się czymś, co wykracza poza działalność energetyczną. Wydaje się, że ostatecznie to państwa zdecydują o zakresie podmiotowości prawnej przynależnej CEC. Zakres ten musi być jedynie zgodny z dyrektywą, a z niej wynika, że CEC mają mieć dostęp do wszystkich rynków energii elektrycznej, bezpośrednio lub pośrednio, że mogą kumulować różne działalności czy funkcje energetyczne, występować w roli odbiorców końcowych, wytwórców, dostawców, operatorów systemów dystrybucyjnych lub uczestników rynku zajmujących się agregacją (art. 16 ust. 3 lit. b dyr. 2019/944). Jeśli chodzi o zarządzanie siecią energetyczną i pełnienie funkcji

operatora systemu dystrybucyjnego, to sytuacja jest szczególna, ponieważ decyzję ostatecznie pozostawiono państwom członkowskim UE; państwa mogą przyznać CEC uprawnienia do zarządzania sieciami dystrybucyjnymi, prawo do bycia ich właścicielem, do dysponowania nimi, określić właściwe procedury związane z pełnieniem funkcji operatorskich (art. 16 ust. 4 dyrektywy 2019/994), ale nie muszą tego robić. Z drugiej strony decyzja ta powinna pozostawać bez wpływu na możliwości dostarczania energii przez CEC swoim członkom, dla możliwości „podziału energii” (ang. *sharing*) wewnątrz CEC (zob. art. 16 ust. 3 lit. e dyr. 2019/994).

Wyżej wskazane cechy konstrukcyjne można odpowiednio odnieść do REC. REC mają zajmować się projektami energii odnawialnej w warunkach wykonywania własności. W ich przypadku nie ma wyraźnych ograniczeń dotyczących zarządzania sieciami i działalności dystrybucyjnej⁴¹, co daje asumpt do wniosku, że mogą one zajmować się działalnością dystrybucyjną. Jeśli zaś REC będzie dysponował sieciami energetycznymi, to musi zapewnić – podobnie jak i CEC – dostęp stronom trzecim do swoich sieci, bo odbiorcy końcowi w ramach społeczności mają zachować swoje prawa, w tym również prawo wyboru sprzedawcy (zob. art. 22 ust. 1 dyr. 2018/2001). Są inne różnice. W przypadku REC uwypuklony został – o czym wspomniano – lokalny wymiar działalności przez wskazanie, że podmioty mają być skutecznie kontrolowane przez udziałowców lub członków zlokalizowanych w niewielkiej odległości od projektów REC⁴². CEC nie są tak „lokalne”; zwraca się uwagę, że dają one możliwości inwestowania w jednostki wytwórcze zlokalizowane tam, gdzie są do tego najlepsze warunki fizyczne, źródła energii odnawialnej, możliwości przyłączenia⁴³. Rygorystyczniej podchodzi

39 Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2020, poz. 1057 z późn. zm.).

40 Zdaniem E. Mataczyńskiej zdefiniowanie społeczności energetycznych w prawodawstwie unijnym ma w ogóle na celu usankcjonowanie tych społeczności w państwach, które już istnieją – E. Mataczyńska, *Spółdzielnie energetyczne – do regulacji unijnych...*, s. 32.

41 Na różnicę między REC i CEC w tym aspekcie zwraca uwagę Lowitzsch, J., *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities, Consumer (Co-)Ownership and Energy Sharing in the Clean Energy Package*, 2019, s. 27.

42 Mówi się, że te podmioty mają być zakorzenione w społecznościach lokalnych – J. Roberts, D. Frieden, S. d’Herbemont, *Explanatory Note: Energy Community Definitions*, “Compile” 2019, s. 6 – dostępny na stronie: Energy Community Definitions, <https://www.compile-project.eu> (dostęp 25.03.2021).

43 M. Jasiak, *Energy Communities...*, s. 31.

się do członkostwa w REC, o czym wspomniano, bo uczestniczyć w nich mogą tylko podmioty wskazane w art. 2 pkt 16 lit b dyr. 2018/2001, przy czym w przypadku odbiorców końcowych niebędących gospodarstwami domowymi ich udział w REC nie może stanowić ich „głównej działalności gospodarczej ani zawodowej” (art. 22 ust. 1 dyr. 2018/2001). Zwraca uwagę, że członkami czy udziałowcami REC mogą być małe i średnie przedsiębiorstwa. Ostatecznie to państwa członkowskie zdecydują o zakresie udziału podmiotów komercyjnych w REC⁴⁴, przy czym powinny do tego podchodzić ostrożnie, bo może to wypaczyć sens regulacji, uniemożliwiając aktywizację odbiorców końcowych w warunkach transformacji energetycznej, utrudnić realizację innowacyjnych przedsięwzięć. Poza tym zasadniczo wszyscy odbiorcy mają mieć dostęp do rynków i korzystać „w pełni” z agregacji produkcji i dostaw (motyw 39 dyr. 2019/994), a udział w społecznościach energetycznych jest środkiem ku temu. W końcu zwraca uwagę kryterium niezależności REC w art. 2 pkt. 16 lit. a dyr. 2018/2001, którego nie ma w przypadku CEC. Oba rodzaje społeczności mają być skutecznie kontrolowane przez członków, ale w przypadku REC dodano kryterium niezależności, które dotyczy – jak się zdaje – zarówno stosunków wewnętrznych, jak i zewnętrznych, tzn. te podmioty powinny pozostać niezależne od poszczególnych członków i innych tradycyjnych uczestników rynku, którzy uczestniczą w danej społeczności w charakterze członków lub udziałowców lub którzy „współpracują z nią za pośrednictwem innych środków, takich jak inwestycje” (motyw 71 dyr. 2018/2001). Trudno powiedzieć, co to właściwie oznacza; w literaturze sięga się do zasady niezależności (autonomii) przyjętej w ruchu spółdzielczym, podkreślając rolę demokratycznego zarządzania REC w sposób niezależny od wpływów zewnętrznych, w związku z czym postuluje się np. limity zewnętrznego finansowania dla REC⁴⁵. Zbyt szerokie rozumienie tego pojęcia może utrudniać współpracę społeczności energetycznych z podmiotami komercyjnymi, a przecież ta współpraca siłą rzeczy nie może być prosta w warunkach demokratycznego

sposobu zarządzania i niekomercyjnego charakteru społeczności energetycznych.

4. Ramy regulacyjne dla społeczności energetycznych

Obie dyrektywy zasadzają się na tym, że CEC i REC należy wspierać, dlatego postuluje się, aby w razie przyjęcia przez państwa szerszej koncepcji społeczności energetycznej ramy regulacyjne przewidziane dla tych ogólniejszych społeczności były wyraźnie oddzielone do tej regulacji, która dotyczy CEC i REC, ponieważ w przeciwnym razie może dojść do zaburzeń rynkowych⁴⁶. Zarazem jest różnica we wspieraniu CEC i REC, różnica z związanymi z tym ramami regulacyjnymi (ang. *regulatory framework*). REC są wyraźnie promowane, tzn. państwa mają ustanowić „ramy pozwalające na promowanie i ułatwianie rozwoju społeczności energetycznych działających w zakresie energii odnawialnej” (art. 22 ust. 4 dyr. 2018/2001), w przypadku CEC mówi się zaś zaledwie o „sprzyjających ramach regulacyjnych” (art. 16 ust. 1 dyr. 2019/994). Można stwierdzić, że ogólnie pozostawia się szeroką swobodę państwom członkowskim UE w „wypracowaniu” prawnej regulacji i są zgłaszane w literaturze obawy, że wprowadzone przez państwa regulacje będą zbyt „ograniczające” dla społeczności energetycznych, nie pozwolą im na innowacyjne działania. Stąd też pojawiła się koncepcja tzw. piaskownic regulacyjnych (ang. *regulatory sandbox*), czyli tworzenia eksperymentalnego otoczenia regulacyjnego dla społeczności energetycznych, aby można było sprawdzić planowaną regulację. Zakłada to możliwość czasowego funkcjonowania społeczności energetycznych na warunkach odbiegających od ogólnych, np. w zakresie kształtowania taryf, by w ten sposób wypracowany został właściwy model regulacyjny. Oznacza to też możliwość reagowania organów regulacyjnych na rozwiązania przyjmowane w praktyce funkcjonowania społeczności energetycznych⁴⁷. Jest naturalnie zagadnieniem, w jakim stopniu prawo unijne pozwala na takowe eksperymenty i odstępstwa regulacyjne. Z jednej strony w prawie tym znajdujemy przepisy, które pozwalają na takie wyjątki, ale są też

44 Tak Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under...*, s. 24, pkt 1.5.1.

45 Tamże, s. 32–33.

46 Tamże, s. 42, pkt 1.9.3.

47 Tamże, s. 86, pkt 5.3.

ograniczenia, np. w art. 4 ust. 3 dyr. 2018/2001 mówi się o sposobie konstrukcji systemów wsparcia na rzecz energii ze źródeł odnawialnych, eksponując zasadę rynkowego działania i odnosząc wyjątek do „projektów demonstracyjnych”, a w świetle art. 2 pkt. 24 rozporządzenia unijnego 2019/943⁴⁸ projektami demonstracyjnymi są projekty wykorzystujące nowe technologie, a nie projektu oparte o nowe modele biznesowe, co ewentualnie można byłoby stwierdzić w przypadku społeczności energetycznej. Inne rozwiązanie dla oceny otoczenia regulacyjnego społeczności zaproponował Maciej Sokołowski, który postuluje utworzenie rejestru publicznego, w którym gromadzone byłyby dane dotyczące niewłaściwego stosowania prawa względem społeczności energetycznych, dane dotyczące dostrzeżonych w praktyce barier regulacyjnych⁴⁹.

Jeżeli chodzi o sam kształt ram regulacyjnych dla społeczności energetycznych, to przede wszystkim zwracają uwagę wymagania, by społeczności były objęte: „niedyskryminacyjnymi, sprawiedliwymi, proporcjonalnymi i przejrzystymi procedurami i opłatami, w tym w odniesieniu do rejestracji i udzielania koncesji” (art. 16 ust. 1 lit. e dyr. 2019/994, podobnie w art. 22 ust. 4 lid. d dyr. 2019/2001). Można przyjąć to za podstawę ogólnego dostosowywania prawa do specyfiki społeczności energetycznych, nieobciążania ich nadmierną regulacją, chyba że takie zróżnicowanie w traktowaniu jest obiektywnie uzasadnione, np. w związku z zagrożeniem konkurencji, interesów konsumentów czy bezpieczeństwa dostaw⁵⁰. Z drugiej jednak strony zwróćmy uwagę, że mówi się też o: „ułatwieniu integracji rynkowej i konkurowaniu społeczności energetycznych na równych zasadach z dużymi podmiotami” (motyw 71 dyr. 2018/2001), odzwierciedlającym koszty traktowania (art. 22 ust. 4 lit. d dyr. 2018/2001), działaniu na rynku na równych

zasadach bez zakłócania konkurencji (motyw 46 dyr. 2019/944); umożliwieniu społecznościom energetycznym konkurowania na równych zasadach z innymi podmiotami (zob. np. motyw 70 dyr. 2018/2001). Oznacza to, że celem są konkurencyjne rynki energii. Liberalizacja i konkurencja pozostają podstawowymi celami regulacji sektorowej na gruncie aktów pakietu „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków”. Jest zatem podstawa do wyważania korzystnej regulacji dla społeczności energetycznych z mechanizmem konkurencji⁵¹. Zarazem zwraca uwagę, że mówi się o zapewnieniu społecznościom energetycznym równych szans, o zapewnieniu ich zdolności do konkurowania na równych zasadach z innymi⁵². W kwestii wyrównywania szans idzie się zresztą daleko; czytamy w motywie 46 dyr. 2019/994: „Ze względu na strukturę członkostwa, wymagania dotyczące zarządzania i cel działalności obywatelskie społeczności energetyczne są podmiotem nowego rodzaju. Obywatelskie społeczności energetyczne powinny mieć możliwość działania na rynku na równych zasadach bez zakłócania konkurencji, a prawa i obowiązki mające zastosowanie do pozostałych przedsiębiorstw energetycznych na rynku powinny mieć do nich zastosowanie na zasadzie niedyskryminacji i z zachowaniem proporcjonalności”. Zdaje się z tego wynikać, że związane ze społecznościami korzyści społeczne, względy pozaenergetyczne, nawet sam sposób zarządzania społecznościami energetycznymi, względy subiektywne, powinny określać sposób regulowania działalności CEC i odpowiednio REC. W przypadku REC idzie się jeszcze dalej, skoro mówi się o tym, że właściwe ramy mają pozwalać na

48 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/943 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.U.UE.L. 2019, nr 158, str. 54).

49 M. Sokołowski, *Renewable and Citizen Energy Communities...*, s. 294

50 Tak J. Roberts, *Power to the People?*..., s. 241. Tak też Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under...*, s. 82, pkt 5.2.1. – w którym powołano się na poglądy doktrynalne.

51 Zwraca na to uwagę J. Lowitsch, który mówi w tym kontekście o wyzwaniu legislacyjnym. Odpowiadając na pytanie o sposób rynkowej integracji REC mówi, że kluczem jest właściwa struktura rynku, że należy unikać zarówno koncentracji władzy rynkowej jak i „fragmentacji” rynku z mnóstwem małych podmiotów generujących koszty – J. Lowitsch, *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities...*, s. 20.

52 J. Lowitsch uważa, że dyr. 2018/2001 uznaje możliwość preferencyjnego traktowania REC i otwiera pole dla ewentualnej „dodatkowej dyskryminacji”, mającej swoje oparcie w obowiązującej w UE zasadzie równego traktowania – J. Lowitsch, *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities...*, s. 24.

promowanie i ułatwianie rozwoju tych społeczności (ang. *promote and facilitate the development*) (art. 22 ust. 4 dyr. 2019/2001). Podobnie w literaturze wskazuje się, że „niedyskryminacyjne ramy regulacyjne” powinny odzwierciedlać nieprofesjonalny charakter, zorientowanie na obywatela, innowacyjny charakter społeczności energetycznych⁵³. Zauważmy,

(art. 16 ust. 3 lit. b dyr. 2019/994, art. 22 ust. 4 lit. d i e dyr. 2018/2001). Zwraca uwagę, że takie traktowanie ma być zapewnione w odniesieniu do „działalności” społeczności energetycznych, co może w istocie oznaczać potrzebę zabezpieczenia interesów społeczności energetycznych w relacjach z innymi uczestnikami rynków przez władzę publiczną.

Obywatelskie społeczności energetyczne powinny mieć możliwość działania na rynku na równych zasadach bez zakłócania konkurencji, a prawa i obowiązki mające zastosowanie do pozostałych przedsiębiorstw energetycznych na rynku powinny się do nich odnosić na zasadzie niedyskryminacji i z zachowaniem proporcjonalności.

że tworzenie ram regulacyjnych ma odbywać się we współpracy z Komisją. W przypadku REC korzystne ramy regulacyjne są przedmiotem okresowych ocen w ramach krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu (art. 22 ust. 5 dyr. 2018/2001). W przypadku CEC środki, które państwa podejmują w celu zapewnienia równych warunków działania (a to przecież jest celem regulacji), są wprowadzane za zgodą Komisji (art. 65 ust. 2 dyr. 2019/944). Spodziewać się można, że z czasem ramy regulacyjne będą podlegać dalszej harmonizacji. Generalnie tworzenie ram regulacyjnych dla społeczności energetycznych będzie trudne, zważywszy na zróżnicowane cele społeczności energetycznych i status odbiorców końcowych, którzy w warunkach członkostwa w CEC lub REC nie tracą swoich praw. W punkcie wyjścia tworzenia tych ram jest zakaz dyskryminacji i proporcjonalne traktowanie w odniesieniu do działalności, praw i obowiązków

Społeczności energetyczne mają być dopuszczone do różnych działalności energetycznych, a państwa członkowskie UE nie mogą przyznać im węższego zakresu uprawnień niż to wynika z dyrektyw⁵⁴. Pośród różnych uprawnień zwraca uwagę prawo dzielenia się energią i paliwami w ramach społeczności. CEC mają być uprawnione do „ustalenia wewnątrz danej społeczności podziału energii elektrycznej” (ang. *sharing of electricity*) (art. 16 ust. 3 lit. e dyrektywy 2019/994), przy czym uznać trzeba, że dotyczy to energii wytworzonej w jednostkach będących jej własnością, a nie jej członków. Takie rozwiązanie dotyczy też REC (art. 22 ust. 2 lit. b dyr. 2018/2001). W gruncie rzeczy nie wiadomo, co kryje się za „podziałem energii”; w motywie 46 dyr. 2019/994 wyjaśniono jedynie, że: „Podział energii elektrycznej umożliwia członkom lub udziałowcom korzystanie z dostaw energii elektrycznej pochodzącej z instalacji wytwórczych w obrębie społeczności, nawet gdy nie znajdują się oni fizycznie w bezpośrednim

⁵³ M. Jasiak, *Energy Communities...*, s. 34. Tak też J. Lowitsch, *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities...*, s. 25.

⁵⁴ Tak też M. Sokołowski, *Renewable and Citizen Energy Communities...* pkt. 3.1.

sąsiedztwie instalacji wytwórczej i nawet gdy znajdują się za pojedynczym punktem pomiarowym”. W cytowanym przepisie mówi się o dostawach, ale dzielenie energią polega chyba raczej na rozliczeniu energii w ramach całej społeczności energetycznej na wzór tego, co znajdujemy w art. 38c ust. 6 ustawy o.ż.e. W literaturze identyfikuje się jednak trzy rodzaje możliwości: 1) model transakcyjny, który polega na sprzedaży wytworzonej energii w instalacjach CEC i REC swoim członkom (ang. *traditional supplier model*); 2) model kompensacyjny (ang. *netting model*), czyli wspólnego rozliczenia się, to znaczy ilość energii wytworzonej w ramach danej społeczności przyporządkowują do poszczególnych jej członków zgodnie z ustaloną wcześniej umową⁵⁵; 3) model z wykorzystaniem platform cyfrowych dla transakcji pomiędzy poszczególnymi członkami danej społeczności (*peer-to-peer*)⁵⁶. Ten ostatni model budzi wątpliwości, bo w końcu chodzi o podział energii wyprodukowanej w jednostkach będących własnością społeczności energetycznej. Jest przy tym zagadnieniem sposób traktowania energii dostarczanej w ramach omawianego podziału, czy będzie to konsumpcja własna, sprzedaż czy coś innego⁵⁷. Dzielenie się energią przewidziano też w zbiorowej prosumpcji (art. 21 ust. 4 dyr. 2018/2001), lecz zauważmy, że tam dotyczy energii produkowanej „w siedzibie lub siedzibach” prosumentów i dzielonej w jednym budynku, w przypadku CEC i REC wychodzi się zaś poza ten ramy, dopuszczając podział między społecznością energetyczną jej członków⁵⁸. Warto też zwrócić uwagę na zarządzanie sieciami energetycznymi przez społeczności energetyczne i na pewien przywilej

związany z tzw. zamkniętymi systemami dystrybucyjnymi. Otóż była mowa, że państwa członkowskie mogą przyznać CEC i REC prawa do zarządzania sieciami, a gdy tak się stanie, muszą być przestrzegane ogólne zasady. Jeśli jednak system dystrybucyjny uzyska status „zamkniętego”, to ich operatorzy mogą być zwolnieni z różnych obowiązków (zob. art. 38 ust. 2 dyr. 2019/994). Zauważmy, że w związku z art. 38 ust. 4 i motywem 47 dyr. 2019/994 można przyjąć wyjątek dla CEC i odpowiednio dla REC, iż może zostać im przyznany status operatorów zamkniętych systemów dystrybucyjnych, chociaż będą obsługiwać odbiorców w gospodarstwach domowych⁵⁹.

Materiałnoprawne wymagania, jakie stawia się społecznościom energetycznym, wymagają daleko idącego nadzoru regulacyjnego państw członkowskich, nadzoru nad organizowaniem i działalnością społeczności energetycznych. Chodzi nie tylko o publicznoprawny nadzór nad wykonywaniem działalności energetycznej, który musi być swoisty w świetle zasad organizacji społeczności energetycznych, ale też o nadzór nad przestrzeganiem przyjętego sposobu zarządzania tymi podmiotami, samodzielnością, przestrzeganiem warunków ich pozakomercyjnych celów czy działania. Dla przykładu zwróćmy uwagę, że uczestnictwo społeczności energetycznych jest otwarte i dobrowolne, a więc trzeba określić normatywnie przesłanki odmowy przyjęcia osoby do społeczności, usunięcia ze społeczności, a następnie zapewnić nadzór nad przestrzeganiem tych przesłanek. Wydaje się, że siłą rzeczy nadzór ten będzie musiał należeć do sektorewego organu regulacyjnego, gdyż trudno będzie np. staroście merytorycznie ocenić odmowy przyjęcia do społeczności. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na skomplikowany charakter stosunków prawnych, w których pozostawają uczestnicy bądź udziałowcy społeczności energetycznych. Z członkostwem wiązać się będą prawa i obowiązki związane z: uzyskiwaniem świadczeń od społeczności, świadczeniem usług na rzecz społeczności, a może nawet prawa i obowiązki

55 W opracowaniu pt. *Wspólnoty energetyczne. Jak wdrożyć dyrektywę o odnawialnych źródłach energii*, Z. Sasiak, J. Ruskowski (red.), październik 2020, s. 19 wyjaśniono model kompensacyjny następująco: *używając inteligentnych liczników, członkowie wspólnoty sumują ilość wytworzonej energii, a następnie przyporządkowują lub dystrybuują określone jej ilości poszczególnym członkom, zgodnie z ustaloną wcześniej umową*.

56 Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under...*, s. 75–76, pkt 4.2.1.

57 Problem ten stawia M. Jasiak, *Energy Communities...*, s. 36.

58 Do podobnego wniosku dochodzi się w Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under...*, s. 72, pkt 4.1.3.

59 Tak też J. Lowitzsch, C.E. Hoicka, F.J. van Tulder, *Renewable Energy Communities under the 2019 European Clean Energy Package – Governance Model for the Energy Clusters of the Future?*, „Renewable and Sustainable Energy Reviews” 2020, nr 122, 109489, s. 7, pkt 3.2.2.

związane z transakcjami między członkami danej społeczności, np. związane z wyżej wywołanym podziałem energii. Poza tym członek społeczności energetycznej może pozostawać w niezależnych od członkostwa w społeczności stosunkach rynkowych, np. związanych ze sprzedażą energii, świadczenie usług. W tych warunkach może być trudne zrealizowanie zasady otwartego dostępu i dobrowolnego udziału w społeczności, zasady zachowania ogółu praw odbiorców w warunkach uczestnictwa w CEC i REC (zob. art. 16 ust. 1 lit. c dyr. 2019/994, art. 22 ust. 1 dyr. 2018/2001); konieczne może być wyważania rozmaitych interesów społeczności energetycznej i ich uczestników.

teraz trzeba nim objąć tak nietypowe podmioty jak społeczności energetyczne, których działalność nie jest ukierunkowana na zysk czy zarobek. W swoim czasie SN w powiększonym składzie zastanawiał się, czy nie nastawiona na osiągnięcie nadwyżki bilansowej działalność spółdzielni mieszkaniowej może być traktowana jako działalność gospodarcza⁶¹. Teraz ten problem może dotyczyć społeczności energetycznych typu CEC i REC, i znowu może orzecznictwo będzie musiało rozstrzygnąć, czy np. działalność na potrzeby społeczności energetycznej i jej członków jest działalnością gospodarczą, a jeżeli nie to, czy można ją ująć reżimem regulacyjnym „skrojonym” dla przedsię-

Czy nie trzeba zasadniczo zmienić polskiego modelu regulacyjnego ukierunkowanego na zarobkową działalność, jeśli teraz musimy nim objąć tak nietypowe podmioty jak społeczności energetyczne, których działalność nie jest ukierunkowana na zysk?

Zasadniczo społeczności energetyczne mają podlegać ogólnemu reżimowi regulacyjnemu, tzn. prawa i obowiązki mające zastosowanie do przedsiębiorstw energetycznych powinny do nich mieć zastosowanie (zob. motyw 46 dyr. 2019/994). Zakłada się „integrację rynkową” tych podmiotów⁶⁰. Może pojawiać się problem uczynienia zadość temu warunkowi, jeśli polski reżim regulacyjny opiera się na pojęciach przedsiębiorstwa energetycznego i działalności gospodarczej – taką właśnie działalność wykonują przedsiębiorstwa energetyczne. Zagadnieniem jest, czy nie trzeba zasadniczo zmienić polskiego modelu regulacyjnego ukierunkowanego na zarobkową działalność, jeśli

biorstw energetycznych. Ten niekomercyjny charakter CEC i REC może wywoływać nawet wątpliwości konstytucyjne. Otóż zapewnia się obywatelom możliwość zrzeszania się w różnych celach i te cele wyznaczają status zrzeszeń, np. partie polityczne służą celom politycznym i nie korzystają ze swobody działalności gospodarczej⁶². Jaki jest zatem cel społeczności energetycznych? Jeśli służą zaspokojeniu potrzeb gospodarczych swoich członków, to nie budzi wątpliwości, że korzystają z wolności gospodarczej, ale jeśli mogą służyć innemu celowi – społecznemu, środowiskowemu,

60 Do podobnego wniosku dochodzi M. Sokołowski, wychodząc z zasady niedyskryminacji, który w związku z tym mówi o podejściu rynkowym (ang. *market-driven approach*) – M. Sokołowski, *Renewable and Citizen Energy Communities...* s. 295, pkt. 2.2.

61 Uchwała SN(7) z 6.12.1991 r., III CZP 117/91, OSNC 1992, nr 5, poz. 65.

62 Na temat typów organizacji wyróżnianych z uwagi na zaspokajane potrzeby społeczne P. Kuczma, *Wolność zrzeszania się (w): Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, M. Jabłoński i A. Bisztyga (red.), Wrocław 2014, s. 316.

zagospodarowania lokalnego – to czy będą mogły powoływać się na wolność gospodarczą.

5. Wnioski

Nowe przepisy o społecznościach energetycznych w dyrektywach unijnych dokonują harmonizacji w zakresie inicjatyw obywatelskich – inicjatyw, które już rozwijają się energetyce. Posługują się jednym modelem społeczności energetycznych, ale przewidują różne reżimy regulacyjne dla społeczności typu CEC i REC. Nie wyklucza się organizacji innego rodzaju społeczności energetycznych, ale można się spodziewać, że korzystne ramy regulacyjne dla CEC i RED upowszechnią ten właśnie model inicjatyw obywatelskich. Rozwój tego właśnie modelu społeczności energetycznych wiąże się z upodmiotowieniem odbiorców końcowych na rynkach energii, jest też środkiem transformacji energetycznej, wdrażania idei energetyki obywatelskiej i demokracji energetycznej, a może nawet środkiem wdrażania idei sprawiedliwej transformacji i przedsiębiorczości społecznej. Dlatego można spodziewać się dalszego rozwoju tego modelu społeczności energetycznej, który prezentują CEC i REC.

Państwa członkowskie póki co dysponują szerokimi możliwościami w kształtowaniu ram regulacyjnych dla omawianych społeczności energetycznej. Zrazem nie będzie łatwo wdrożyć te zasady, które wynikają z dyrektyw, w szczególności zasad sprawiedliwego traktowania i równych szans, zła regulacja może zaś zablokować rozwój społeczności energetycznych, a nawet zdestabilizować funkcjonowanie całych sektorów energetyki. Ramy regulacyjne muszą przy tym pozostawić społecznościom energetycznym swobodę realizowania różnych celów, wdrażania innowacyjnych modeli realizacji przedsięwzięć i współpracy z podmiotami komercyjnymi oraz władzami lokalnymi. Wymagania, jakie stawia się przed społecznościami energetycznymi, będą rodzić potrzebę rozbudowanej regulacji materialnoprawnej odnoszącej się zarówno do zewnętrznych, jak i wewnętrznych stosunków społeczności energetycznych. Potrzebny też będzie daleko idący nadzór organów państw członkowskich UE nad organizowaniem i funkcjonowaniem społeczności energetycznych typu CEC i REC i można się spodziewać, że sektorowe organy regulacyjne będą musiały uzyskać nowe kompetencje w tym właśnie obszarze.

W końcu wydaje się też, że charakter społeczności energetycznych – to, że ich podstawowym celem nie jest przynoszenie zysków finansowych, lecz przynoszenie ogólniejszego charakteru korzyści – może powodować trudności w objęciu tych podmiotów ogólnym reżimem regulacyjnym, które obecnie ukierunkowany jest na zarobkowe przedsiębiorstwa energetyczne.

Bibliografia

- Blicharz J., *Ekonomia społeczna jako forma aktywności społecznej* (w:) *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, J. Blicharz, L. Zaharko (red.), Wrocław 2017.
- Dyląg A., Kassenberg A., Szymalski W., *Energetyka obywatelska w Polsce – analiza stanu i rekomendacje do rozwoju*, Warszawa 2019.
- European Clean Energy Package – Governance Model for the Energy Clusters of the Future?*, „Renewable and Sustainable Energy Reviews” 2020, vol. 122.
- International Cooperative Alliance, Cooperative identity, values and principles*, Bruksela 2021, <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity> (dostęp 15.03.2021).
- Jasiak, M., *Energy Communities in the Clean Energy Package*, „European Energy Journal” 2018, nr 8(1), 29–39.
- Komunikat Komisji: *Czysta energia dla wszystkich Europejczyków* (COM/2016/0860 final).
- Komunikat Komisji: *Europejski Zielony Ład* (COM/2019/640 final).
- Komunikat Komisji: *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji* (COM/2011/0682 final).
- Komunikat Komisji: *Zielona księga – promowanie europejskich ram odpowiedzialności biznesu* (COM / 2001/0366 final).
- Komunikat prasowy Komisji Europejskiej z 30.11.2016 pt.: *Czysta energia dla wszystkich Europejczyków – czyli jak wyzwolić potencjał wzrostu Europy*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_16_4009 (dostęp 2.02.2022)
- Kuczma P., *Wolność zrzeszania się* (w:) *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym* M. Jabłoński i A. Bisztyga (red.), Wrocław 2014, 311–321.
- Lowitzsch J., *Investing in a Renewable Future – Renewable Energy Communities, Consumer (Co-)Ownership and Energy Sharing in the Clean Energy Package*, „Renewable Energy Law and Policy Review” 2019, nr 2, 14–36.
- Mataczyńska E., *Analiza IPE nr 2/2018 z 14.05.2018 r. pt. „Odbiorca aktywny z perspektywy Pakietu Czysta Energia”*, <https://www.>

- instytutpe.pl/inne/pelna-i-bezplatna-wersja-analizy-nr-22018-odbiorca-aktywny-z-perspektywy-pakietu-czysta-energia/ (dostęp 24.03.2021).
- Mataczyńska E., *Spoločności energetyczne – do regulacji unijnych do polskich* (w:) E. Mataczyńska, A. Kucharska (red.), *Klasytry energii. Regulacje, teoria i praktyka*, Rzeszów 2020, s. 31–49.
- Rączka J., *Inteligentna energia kluczem do bezpieczeństwa energetycznego* (w:) W kierunku nowoczesnej polityki energetycznej. *Energia elektryczna*, M. Swora (red.), Warszawa 2011, s. 48–92.
- Report CEER: *Regulatory Aspects of Self-Consumption and Energy Communities*, Ref: C18-CRM9_DS7-05-03 (2019), <https://www.ceer.eu/documents/104400/-/-/8ee38e61-a802-bd6f-db27-4fb61aa6eb6a> (dostęp 26.04.2021).
- Report RESCOOP.EU i CLIENTEARTH.ORG: *Energy Communities under the Clean Energy Package. Transposition Guidance*, 2020, s. 18, pkt 1.33, <https://www.managenergy.eu/node/980> (dostęp 26.04.2021)
- Roberts J., Bodman F., Rybski R., *Energetyka obywatelska: modelowe rozwiązania prawne promujące obywatelską własność odnawialnych źródeł energii*, <https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2015-06-01-energetyka-obywatelska-ce-pl.pdf> (dostęp 26.04.2021).
- Roberts J., Frieden D., d'Herbement S., *Explanatory Note: Energy Community Definitions. Compile*, may 2019, s. 6 – dostępny na stronie Energy Community Definitions, <https://www.compile-project.eu> (dostęp 25.03.2021).
- Roberts J., *Power to the People? Implications of the Clean Energy Package for the Role of Community Ownership in Europe's Energy Transition*, „Review of European, Comparative and International Environmental Law” 2020, s. 232–244.
- Sahabuddin, Z.A., Agustina, A.H. (2019). *Understanding Sharing Economy: Potential and Threat in Digital*, „American Journal of Humanities Social Sciences Research” 2019, nr 3(9), s. 141–146.
- Sasiak Z., J. Ruszkowski (red.), *Wspólnoty energetyczne. Jak wdrożyć dyrektywę o odnawialnych źródłach energii*, <https://wiecejnazenergia.pl/publikacje/wspolnoty-energetyczne-poradnik-wdrazania/> (dostęp 20.10.2020).
- Soeiro S., Dias M. F., *Renewable Energy Community and the European Energy Market: Main Motivations*, „Energy Reports” 2020, nr 6, s. 134–140.
- Sokołowski M. M., *Renewable and Citizen energy Communities in the European Union: How (Not) to Regulate Community Energy in National Laws and Policies*, „Journal of Energy and Natural Resources Law” 2020, nr 38(3), 289–304.
- Stępnicka M., *Rozwój przedsiębiorstw w gospodarce P2P – scenariusz oparty na współpracy i kooperacji*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 343, s. 111–119.
- Szulecki K., *Conceptualizing Energy Democracy*, „Environmental Politics” 2018, nr 27/1, 21–41.
- Szwed D., Maciejewska B. (2014). *Demokracja energetyczna*, <http://zielonyinstytut.pl/demokracja-energetyczna-wyd-ii/> (dostęp 26.04.2021).
- Szyrski M., *Energetyka Lokalna. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2019.
- Wierling A. i in., *Statistical Evidence on the Role of Energy Cooperatives for the Energy Transition in European Countries*, „Sustainability” 2018, 10(9), s. 1–25.